

Ordonanțarea în flux

În general, ordonanțarea pe mai multe utilaje este o problemă de optimizare combinatorială foarte grea.

În cazul ordonanțării în flux, reperele parcurg utilajele (în vederea procesării) în aceeași ordine.

Să considerăm m repere care se prelucrează **în flux** pe utilajele U_1, U_2, \dots, U_n : întâi pe U_1 , apoi pe U_2 ș.a.m.d., ultima procesare a fiecărui reper având loc pe utilajul U_n . Există deci $m!$ moduri diferite de repartizare a celor m repere în **pozițiile** $1, 2, \dots, m$ ale **listei de lansare în execuție**.

În continuare, **fixăm o ordine de lansare** în execuție a reperelor. Din acest moment, un reper nu va mai fi identificat prin codul său ci prin **poziția** pe care o ocupă în ordinea fixată: astfel, dacă reperul cu codul x ocupă poziția i în ordinea fixată, nu ne vom mai referi la el ca fiind „reperul x ” ci „reperul din poziția i ”. Fie d_{ij} durata procesării reperului din poziția i pe utilajul U_j .

În cele ce urmează vom da o procedură algoritmică simplă de calcul a duratei prelucrării tuturor reperelor, bineînțeles funcție de ordinea de lansare în execuție prestabilită.

În raport cu un moment de referință 0 care marchează începutul procesului de prelucrare a reperelor, vom nota cu t_{ij} momentul **terminării** procesării reperului **din poziția** i a listei de lansare în execuție, pe utilajul U_j . Este clar că termenul t_{mn} la care ultimul reper din listă își termină prelucrarea pe ultimul utilaj va semnifica și durata întregului proces de prelucrare.

În evaluarea acestor termene, două situații sunt posibile:

- Procesarea reperului din poziția „curentă” i pe utilajul U_{j-1} se termină **mai târziu** decât procesarea reperului din poziția anterioară $i - 1$ pe utilajul „curent” U_j – vezi figura 1
-

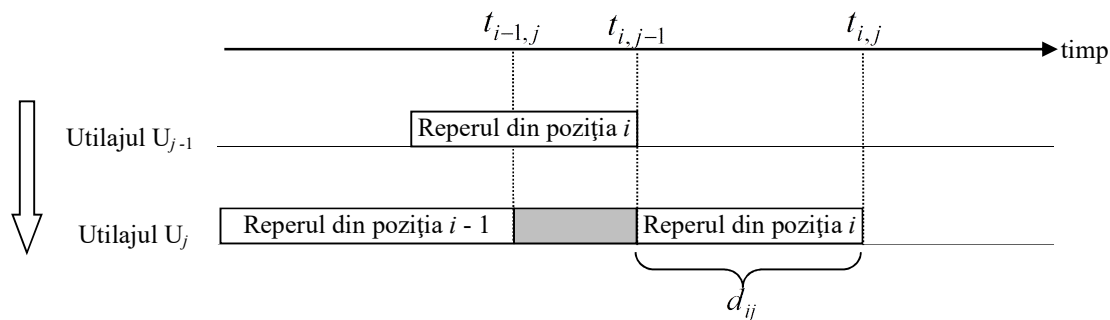

Figura 1

În această situație, utilajul U_j va sta **în așteptare** în intervalul de timp $[t_{i-1,j}, t_{i,j-1}]$ de unde:

$$t_{ij} = t_{i,j-1} + d_{ij} \quad (1)$$

- Procesarea reperului din poziția i pe utilajul U_{j-1} se termină **mai devreme** decât procesarea reperului din poziția anterioară $i - 1$ pe utilajul U_j – vezi figura 2

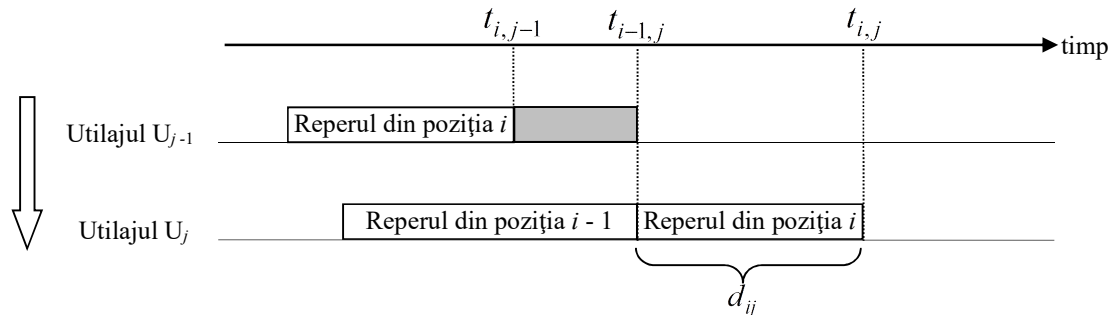

Figura 2

De această dată, reperul din poziția i va sta **în așteptare** în intervalul de timp $[t_{i,j-1}, t_{i-1,j}]$ și de aici:

$$t_{ij} = t_{i-1,j} + d_{ij} \quad (2)$$

Relațiile (1) și (2) se reunesc în formula compactă:

$$t_{ij} = \max\{t_{i-1,j}; t_{i,j-1}\} + d_{ij} \quad (3)$$

în care $t_{0j} = t_{i0} = 0 \quad i = 1, \dots, m \quad j = 1, \dots, n$.

Exemplul 1 Reperele a, b, c, d se prelucrează **în flux** pe utilajele U_1, U_2, U_3, U_4, U_5 . Duratele de prelucrare (în minute) sunt date în tabelul 1

Tabelul 1

Reper	Durata de prelucrare (minute)				
	U_1	U_2	U_3	U_4	U_5
a	3	4	3	7	2
b	3	7	2	8	5
c	1	2	4	3	7
d	4	3	7	2	8

Vom determina, pe baza relației (3), durata procesului de prelucrare a întregului lot în cazul în care reperele se lansează în execuție în ordinea:

i) a, b, c, d

ii) b, d, c, a

Calcululele sunt sistematizate în tabelele 2i) și 2ii). Cele două săgeți arată sensul de efectuare a calculului: pe prima linie, apoi pe a doua ș.a.m.d. iar pe fiecare linie de la stânga la dreapta.

Tabelul 2i)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>a</i>	1	3	7	10	17	19
<i>b</i>	2	6	14	16	25	30
<i>c</i>	3	7	16	20	28	37
<i>d</i>	4	11	19	27	30	45

Tabelul 2ii)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>b</i>	1	3	10	12	20	25
<i>d</i>	2	7	13	20	22	33
<i>c</i>	3	8	15	24	27	40
<i>a</i>	4	11	19	27	34	42

În concluzie, dacă reperele sunt lansate în ordinea *a*, *b*, *c*, *d*, întregul proces durează $t_{45} = 45$ minute. Procesarea reperelor în ordinea *b*, *d*, *c*, *a* durează numai $t_{45} = 42$ minute.

În ceea ce privește rezolvarea problemei de ordonanțare în flux deosebim două cazuri importante.

- Ordonanțarea în flux pe două utilaje;
- Ordonanțarea în flux pe $m \geq 3$ utilaje.

Separarea celor două cazuri este urmarea complexității lor diferite: în primul caz avem de a face cu o problemă de optimizare ușoară; al doilea caz este tot atât de “dificil” cât este o problemă a comisvoiajorului!

1. Ordonanțarea în flux pe două utilaje

Reamintim problema:

Un număr de repere sunt prelucrate pe două utilaje U_1 și U_2 . Fiecare reper se prelucrează **mai întâi** pe U_1 și **apoi** pe U_2 , duratele operațiilor fiind cunoscute. În ce ordine vor fi lansate reperele pentru ca timpul necesar terminării lor să fie **minim**?

Următorul algoritm, datorat lui JOHNSON (1954), rezolvă problema într-un număr de pași egal cu numărul reperelor. Pentru simplitate vom presupune că toate duratele de prelucrare sunt diferite între ele. În cazul în care mai multe operații – fie pe U_1 fie pe U_2 fie pe amândouă – au durate egale vom modifica ușor unele din ele pentru ca toate să fie distincte!

Start: Toate reperele sunt declarate **neprogramate**.

Pasul 1 Se identifică operația cu cea mai mică durată, aferentă unui reper **neprogramat**.

Pasul 2 Dacă operația selectată se execută pe **primul** utilaj U_1 , reperul respectiv se programează **la început**, dar **după** reperatele anterior programate la început.

Dacă operația selectată se execută pe **al doilea** utilaj U_2 , reperul în cauză se va programa **la sfârșit** dar **înaintea** reperelor anterior programate la sfârșit.

Se șterge reperul programat din lista reperelor neprogramate și se revine la pasul 1 în cadrul unei noi iterații.

Exemplul 2 Reperatele R_1, \dots, R_8 se procesează în flux pe utilajele U_1 și U_2 . În tabelul 3 sunt date duratele operațiilor (ore).

Tabelul 3

Reper	R_1	R_2	R_3	R_4	R_5	R_6	R_7	R_8
Durata operației pe U_1	8	4	9	6	2	5	8	3
Durata operației pe U_2	7	2	5	10	3	5	4	6

Să se determine ordinea de lansare în execuție a reperelor care minimizează durata întregului proces de prelucrare.

Soluție. Perturbăm „ușor” unele durate pentru ca toate să fie diferite – vezi tabelul 4. După cum se va vedea în final, unele modificări sunt de prisos în timp ce altele conduc la mai multe ordonări optime – adică cu aceeași durată totală minimă! Important este faptul că, prin perturbare, la fiecare iterație a algoritmului, un singur reper este programat! Pentru calculul termenelor de terminare t_{ij} ale diferitelor operații se revine la valorile inițiale ale duratelor.

Tabelul 4

Reper	R_1	R_2	R_3	R_4	R_5	R_6	R_7	R_8
Durata operației pe U_1	8	4	9	6	2	5,01	8,01	3,01
Durata operației pe U_2	7	2,01	5	10	3	5,02	4,01	6,01

(modificările s-au făcut „la întâmplare!”)

Start: declarăm toate reperatele neprogramate.

Iterația 1 Cea mai scurtă durată - 2 ore – o are prelucrarea reperului R_5 pe **primul** utilaj U_1 , drept care reperul R_5 este programat **la începutul** listei de lansare:

R_5							

Ștergem reperul R₅ din lista reperelor neprogramate.

Iterația 2 Minimul duratelor operațiilor neprogramate este 2,01; operația respectivă este aferentă reperului R₂ și se execută pe **al doilea utilaj** U₂. Programăm reperul R₂ **la sfârșitul** listei de lansare:

R ₅								R ₂

Ștergem reperul R₇ din lista reperelor neprogramate.

Continuând, se găsește în final următoarea ordine de lansare în execuție:

R ₅	R ₈	R ₆	R ₄	R ₁	R ₃	R ₇	R ₂

Pentru ordinea rezultată calculăm termenele de terminare t_{ij} ale diferitelor operații, aplicând relația (3) – vezi tabelul 5

Tabelul 5

Reper	R ₅	R ₈	R ₆	R ₄	R ₁	R ₃	R ₇	R ₂
Momentele de terminare ale operațiilor pe U ₁	2	5	10	16	24	33	41	45
Momentele de terminare ale operațiilor pe U ₂	5	11	16	26	33	38	45	47

Durata minimă de procesare a tuturor reperelor este de 47 ore.

Notă: Se observa că singura perturbare care a contat a vizat valoarea 5 prezentă de trei ori în tabelul 4. Prin „permutarea” perturbărilor acestei valori (vezi tabelul 4) - restul modificărilor rămânând aceleași sau chiar schimbându-se!! - se obțin alte două ordonări

R ₅	R ₈	R ₄	R ₁	R ₃	R ₆	R ₇	R ₂

și

R ₅	R ₈	R ₄	R ₁	R ₆	R ₃	R ₇	R ₂

cu aceeași durată totală de execuție, conform tabelelor 6 și 7.

Tabelul 6

Reper	R ₅	R ₈	R ₄	R ₁	R ₃	R ₆	R ₇	R ₂
Momentele de terminare ale operațiilor pe U ₁	2	5	11	19	28	33	41	45
Momentele de terminare ale operațiilor pe U ₂	5	11	21	28	33	38	45	47

Tabelul 7

Reper	R ₅	R ₈	R ₄	R ₁	R ₆	R ₃	R ₇	R ₂
Momentele de terminare ale operațiilor pe U ₁	2	5	11	19	24	33	41	45
Momentele de terminare ale operațiilor pe U ₂	5	11	21	28	33	38	45	47

2. Ordonanțarea în flux pe $m \geq 3$ utilaje

Pentru ordonarea în flux pe cel puțin trei utilaje prezentăm o procedură simplă dar foarte performantă, **euristica NEH** (după inițialele autorilor **NAVAZ**, **ENSCORE** și **HAM**)

Start: Se aranjează reperate într-o listă \mathcal{L} în ordinea **descrescătoare** a **sumelor** duratelor de procesare pe **toate** utilajele.

Se iau primele două reperate și se ordonează așa încât să se minimizeze timpul necesar terminării lor.

Celelalte reperate se vor programa în ordinea în care apar în lista \mathcal{L} după schema din:

Pasul iterativ: Presupunem programate primele $k - 1$ reperate din lista \mathcal{L} . În raport cu aceste reperate, deja programate, pentru reperul din poziția k a listei \mathcal{L} există k locuri posibile de **inserție** – vezi figura 3.

Pentru fiecare loc de inserție se calculează durata procesării celor k reperate, în ordinea rezultată din inserție. Se inserează reperul considerat în locul corespunzător duratei **minime**.

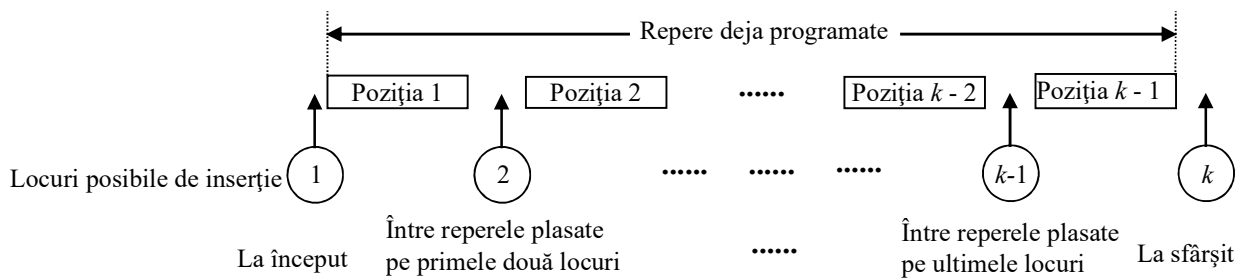

Figura 3

Exemplul 5. Aplicăm algoritmul NEH la programarea lansării în execuție a reperelor din exemplul 1. Sumele duratelor de prelucrare pe cele cinci utilaje sunt date în tabelul 8:

Reper	a	b	c	d
Durata totală a operațiilor de prelucrare	19	25	17	24

Reperatele vor fi analizate în ordinea b, d, a, c .

Primele două pot fi lansate în execuție fie în ordinea b urmat de d fie invers. Calculele termenelor corespunzătoare t_{ij} de terminare a operațiilor – conform relației (3) – sunt date în tabelele 9i) și 9ii).

Tabelul 9i)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>b</i>	1	3	10	12	20	25
<i>d</i>	2	7	13	20	22	33

Tabelul 9ii)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>d</i>	1	4	7	14	16	24
<i>b</i>	2	7	14	16	24	29

Se constată că lansarea reperului *d* înaintea lui *b* duce la o durată totală de execuție (a celor două repere!) mai mică: numai 29 minute față de 33 minute cât ar dura procesul corespunzător ordinii inverse. **Algoritmul cere ca această precedență să fie respectată în continuare!**

Iterația 1 Inserarea reperului următor *a* conduce la examinarea următoarelor succesiuni:

$$(a, d, b); (d, a, b); (d, b, a)$$

Termenele t_{ij} corespunzătoare sunt sistematizate în tabelele 10 i),ii) și iii)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>a</i>	1	3	7	10	17	19
<i>d</i>	2	7	10	17	19	27
<i>b</i>	3	10	17	19	27	32

Tabelul 10i)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>d</i>	1	4	7	14	16	24
<i>a</i>	2	7	11	17	24	26
<i>b</i>	3	10	18	20	32	37

Tabelul 10ii)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>d</i>	1	4	7	14	16	24
<i>b</i>	2	7	14	16	24	29
<i>a</i>	3	10	18	21	31	33

Tabelul 10iii)

Cea mai mică durată corespunde ordinii (*a, d, b*) și aceasta va fi menținută în continuare.

Iterația 2 Pentru ultimul reper *c* din listă există patru posibilități de inserție:

$$(c, a, d, b); (a, c, d, b); (a, d, c, b); (a, d, b, c)$$

Ele sunt analizate în următoarele patru tabele:

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>c</i>	1	1	3	7	10	17
<i>a</i>	2	4	8	11	18	20
<i>d</i>	3	8	11	18	20	28
<i>b</i>	4	11	18	20	28	33

Tabelul 11i)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>a</i>	1	3	7	10	17	19
<i>c</i>	2	4	9	14	20	27
<i>d</i>	3	8	12	21	23	35
<i>b</i>	4	11	19	23	31	40

Tabelul 11ii)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>a</i>	1	3	7	10	17	19
<i>d</i>	2	7	10	17	19	27
<i>c</i>	3	8	12	21	24	34
<i>b</i>	4	11	19	23	32	39

Tabelul 11iii)

Reper	Poziția în lista de lansare	Termene t_{ij}				
		U ₁	U ₂	U ₃	U ₄	U ₅
<i>a</i>	1	3	7	10	17	19
<i>d</i>	2	7	10	17	19	27
<i>b</i>	3	10	17	19	27	32
<i>c</i>	4	11	19	23	30	39

Tabelul 11iv)

În concluzie, algoritmul NEH propune ca ordinea de lansare în execuție a reperelor să fie *c*, *a*, *d*, *b* pentru care durata totală este de 33 minute.